

Wij Gustaff medh gudz nådhe, Swerigis Götis och Wendis ...

Wij Gustaff medh gudz nådhe /
Swerigis Götis och Wendis etc. Konung / Til
biwde edher oss Elstelige trogne Underfäter / Friborne / Frel-
siemån / Prefimer / wære och Cronones Skatlydige Bønder / Landboer /
och menige almoge / som bygge och boe wij
Wår gunst och nåde tilförende/ etc. Och gifwe eder kåre Underfäter / her m3 til

kenne / at efter wij wdi samning haffue förstået och förnummet / hwar rette orsakerne äre / hwar förre en
part aff Bønderne ibland then menige man / dageligen juw meer och meer endelise förslagade / och wår
made bliffue / så at the hwarcken sigb sielfsue wålbehjeler / icke heller kunne göre oss och Cronone / och
theris hwarbønder / thes Skate / Skuld / och rettigheter / eller och Presterkapet / som äre thes an-
delige larefäder / icke wihar ganske liten tyende / fram för thet i gammell tidh warit haffuer /
och andre welsylter / som the doch m3 rette / och efter Gudz budh / och Swerigis bescriffne lagh /
skuldige och pluchtige äre / icke heller framföde sinn Bolkap till ära / som äre Orer / Bøder / Swin /
Skår / Häster etc. Uthan latede för oachsamhet och försumelse skuldigh ihelwete / sigb sielfsue /
och then som the skuldige äre at göre thes welsylter och rettigheter / till för skadhe och för-
derff. etc. Och efter wij / på wår Konunglige Embetes wegna / äre skuldige Swerigis Cro-
nes / och alles edhers skadhe och förderff / så mytke mögeligheit är / at forekomma och affwenz-
de / Dherför wete wij wdi een godh och erogen mening edher faderligen her medh sådant tillenz-
ne gifwe / och förman lache / wppå thet i måge rätt lare wete och bestime / hwar waff sådana
Cronones / och edhers egen skadhe och fattigdom sigb förorsaker / Och thet i / kåre Underfäter /
wele följte wår faderlige rådh och trogne förmaninger effter / Så förhoppes oss att i / nåde
Gudz hielp / skole komme till nåring / och til yttermere förbättring / än som her till dage seede
är / Och sedhan kenne göre then skat och rettigheter ifrå ider / som edher medh rette ägner och
bör. Och förnimme wij at sådana Cronones / och edher egte förderff förorsaker sigb till thet
meeste aff thesse stycker / som först är / at ebland almogen är en sådana ondh och förderffwelig
sedwane och plägsedh wppkommen / at the wele slå wnder sigb / somme medh köp /
somme medh arff och skiffte / mere äger och jord / än the kunne wäll bestå / sitta eller fare / och
theris heman med rätte tillhöre / Och när som någer skatte heman komme wdi arff / och thet lesfue
Barn effter / Dhå wele the swnder risswe och skiffte sigb emellan Cronones skatte iord / like som the
skiffte pläge andre löfdrer / så at hwar tager siet stycke aff hemmenet / then ene tager / Engen ifrå
rätte bolkaden / then andre / Åkeren / then tredje siltkwatne / och then fjerde skogen / och bliffier
så Cronones skatteiord thet medh ryck / ifrå rätte bolkaden / thet hon medh rätte liggie borde / in
wnder andre skattegård / thet som hon inret tillder / och Cronen och hennes rättighet thet med
mytke förkortet och förminskat / och ganska föräderligen och twiffeligen medh Swerigis Crone /
så måtte handter och egenom fingeren seude / Swillet för Gudh / och ale rättwist folk / ware elager /
att sådana skal tillfades / Och lythes så thet med / at the heman som i förtiden wore wäll bestime /
bliffue wdi så många deler skiffte / at man icke rätteligen wette kan / hwar man skal sinne then
igen / thet sigb Gudh gifuer förbarne / at Swerigis Crone skal så sriwachreligen och fällteligen
bordole och förderffuer bliffue / Så at the Cronen hade wdi een Sochn Tiyo eller Tiwge skattes
bønder / thet haffuer hon nu nåplige Twå eller Tre / thet oss på wår Konunglige embetes
wågne ingelunde står till at lde / at så skall medh Cronones ingeld speler och lecht warde. År
och icke lichen skadhe / at thet medh boregår all skatten / Telligest gästningen / Skiwreser / dager-
wercker / gårdar och andre welsylter / bliffue thet medh plat bortkompne och fördolde / thet ingen
ringelade är på hele riter. Thernest äre och en part Bønderne så sielfinde / oachsamme och la-
ze / thet sell thes egen nytte och gagn / at the mo plat lache igengå / hwar år efter amede / thet ene
åter stycket effter thet andre / och ången wdi like måtte / så at the ingelunde wele holle thet wibh
make / såsom thes förädre för them giörde haffue / Och beymmerligen the gamble wifer / såsom
widh mache för någre år sedhan warde haffue / thet tyckes them oräte ware / at the them skole
wpage igen / Åtendes thet medh hemenede plat / grund förderffwes. Thelligest och thet som o-
såde bliffuer i åkeren / thet som man wäll künde haffue gagn waff / thet lache the nu rätt / lare-
tie / trelke / och oachsamhet thetis Swin alsammens förderffwe och wproche / så at the haffue
gagn aff inter thet / och så thet medh hwarcken sådh eller gråh / så at thet som toon och amer
bolkap skulle haffue / thet förderffwer soon / och swelker så ihåll bådhe too och too / och snareff
suge all bolkapen / thet Gudh kenne oss högeligen förerret / at sådana skade och förderff skall gå
wdsffuer riter / och så skall sees egenom fingeren thet med. Thelligest finnes och en part ebland al-

SOT // 82Aa 14/1 Ligg. Fol. F1700 Bland. / Kungl. förordningar -1599 /
Exemplar B

Tillkomstår 1555

Digitaliserad år 2016

National Library
of Sweden

Sij Gustaff medh gudz nådhe /

Swerigis Götis och Wendis etc. Konung / Til-

biwde edher Oss Elskelige trogne Vnderfäter / Frjborne / Frel-

sismån / Prestmen / wåre och Cronones Skatkyldige Bønder / Landboer /

och menige almoge / som byggie och boo wj

Wår gunst och nåde tilförende/etc. Och giffue eder Kåre Vnderfäter / her m3 til
kenne / at effter wij vdi sanning haffue förståt och förnummet / hwad rette orsakerne åre / hwaroföre en
part aff Bønderne ibland then menige man / dageligen jw meer och meer endelis försuagade / och utars
made bliffue / så at the hwarcken sigh sielffue wålbehjelpe / icke heller kunne göre oss och Cronone / och
theris hrosbønder / theres skatt / skoldh / och rettigheter / eller och Presterkapet / som åre theris an-
delige lärefäder / icke vthan ganste liten tyende / fram för thet i gammell tjdh warit haffuer /
och andre vtskylder / som the doch m3 rette / och effter Gudz bwddh / och Swerigis bescriffne lagh /
skyldige och plichtige åre / icke heller framföde sinn Bostap till års / som åre Orer / Rödor / Swin /
Såår / Häster etc. Vthan låtede för oachtsamheet och försumelse skoldh ihjelswelte / sigh sielffwe /
och them som the skyldige åre att göre theris vtskylder och rettigheter / till stor skadhe och för-
derff. etc. Och effter wij / på wårt Konungzlige Embetes wegna / åre skyldige Swerigis Cro-
nes / och alles edhers skadhe och förderff / så mykit mögelighitt år / att förekomma och affwenz-
de / Dherföre wele wij vdi een godh och trogen mening edher faderligen her medh sådant tilken-
ne giffwe / och förmane lathē / vppå thet i måge rätt lære wette och besinne / hwar vtaff sådana
Cronones / och edhers egen skadhe och fattigdom sigh förorsaker / Och ther j / Kåre Vnderfäter /
wele fölge wårt faderlige råd h och trogne förmaninger effther / Så förhoppes oss att j / nåst
Gudz hielp / skole komme till nåring / och til yttermere förbättring / ån som her till dage skeedt
år / Och sedhan kromne göre then skatt och rettigheter ifrå idher / som edher medh rette ågner och
bør. Och förnimme wij att sådane Cronones / och edhert eget förderff förorsaker sigh till thet
meste aff thesse stycker / som först år / att ebland almogen år en sådane ond h och förderffwelig
sedwane och plågsed h vptommen / att the wele slå vnder sigh / somme medh kōp /
somme medh arff och skiffte / mere åger och jord / ån the kunne wål bestå / fijke eller fare / och
theris heman med rätte tilhøre / Och når som någer skatte heman komme vdi arff / och ther leffue
Barn effter / Dhå wele the swonder risswe och skiffte sigh emellan Cronones skatte iord / like som the
skiffte plåge andre lösförer / så att hwar tager sitt stycke aff hemmenet / then ene tager Engen ifrå
rätte bolstaden / then andre Åkeren / then tridie fiskewatnedt / och then fierde skogen / och bliffuer
så Cronones skatteiord ther medh ryche ifrå rätte bolstaden / ther hon medh rätte liggie borde / in
vnder andre skattegårdar / ther som hon intet tillyder / och Cronen och hennes rättigheet ther med
mykit förkortet och förminskat / och gansta förråderligen och tiwffzligen medh Swerigis Crone j
så måtte handlet och egenom fingeren seede / hwilket för Gudh / och alt rätwist folk / ware clager /
att sådant skal tilstådes / Och lyctes så ther med / att the heman som j förtjden wore wål besitne /
bliffue vdi så månge deler skiffte / att man icke rätteligen wette kan / hwar man skal finne them
igen / thet sigh Gudh öffuer förbarne / att Swerigis Crone skal så swichachteligen och falskeligen
bortdolt och förderffuet bliffwe / Så att ther Cronen hade vdi een Sochn Tiyo eller Tiwge skattes
bønder / ther haffuer hon nw nåplige Twå eller Tree / Thet oss på wårt Konungzlige embetes
wågne ingelunde står till att lide / att så skall medh Cronones ingeld spelet och lecht warde. År
och icke liehen skadhe / att ther medh bortgår all skatten / Tesligest gåstningen / skiwreser / dagrs
wercker / gårdar och andre vtskylder / bliffwe ther medh platt bortkompne och fördolde / thet ingen
ringe skade år på hele riket. Thernest åre och en part Bønderne så sielsinde / oachtsamme och las-
the / till theris egen nytte och gagn / att the nw platt lathē igengå / hwart åhr effter annedt / thet ene
åker stycket effter thet andre / och ången vdi like måtte / så at the ingelunde wele holle thet widh
macht / såsom theres försädre för them giordt haffue / Och besynnerligen the gamble diker / såsom
widh macht för någre åhr sedhan waridt haffwe / Thet tyckes them orätt ware / att the them skole
vptage igen / Låtendes ther medh hemenedt platt i grund förderffwes. Thesligest och thet som o-
sådt bliffwer i åkeren / ther som man wål kromde haffwe gagn vtaff / thet lathē the nw rätt i lats-
tie / treeste / och oachtsamheet theris Swin altsammens förderffwe och vprothe / så at the haffwe
gagn aff intet there / och så ther medh hwarcken sådh eller grås / så att thet som koon och annent
bostap skulle haffwe / thet förderffwer soon / och swelter så ihjäll bådhe koo och soo / och snarest
sagt all bostapen / thet Gudh kenne oss högeligen förtryter / att sådane skade och förderff skal gå
vthöffuer riket / och så skall sees egenom fingeren ther med. Thesligest finnes och en part ebland als

uppl. b
1776

noogen som gernä wele holle åker och ång widh macht / bådhe medh bñchning / råðning / och alle
annet / såsom en godh bonde bör bårge sigh medh / the komme doch thes icke widh / för the an-
dre / som medh them i samme by boendes åre. Ty när som then ene will dikä eller rådia / will then
andre thet icke göre som boor hos honom vdi tege skiffte / och hassuer så then som gerne will berge
sigh / och fliteligen brwte och dikä sin åker och ång / alt watnedt in på sigh / lyctes och ther m3 /
at then som gernä wil näre och bårge sigh / förderffues så wål som then ther later år / och at thet
ene åkerstycet effter thet andra bliffuer igenlagdt / therföre at thet år icke dikät / och ången vdi
like måtte / och hele byen och hele landet ther igenom förderffues / och ther som tilförende sköne byier m3
åker och ång warit hasswe / och wårt sådh och gråß vppå / ther år nw mossen och kår / som werer
vppå Sqwakra / Pors / blåbår och tranebår etc. Men hward fordeel hwar årlig Bonde / eller menige
Landet och theres rette härskap / vtass sådana brwtning hassue kunne / ther må hwar och en för-
ständig man döma om. Sammeledes hward rikedomer ther aff och effterfølge / kunne the wål sielffue
betencke / som sådant hassue för hånner. Och effter Frålsislandbønder byggie och boor i by / och
hassue teegh och skiffte vdi åker och ång m3 Skatte och Cronebønder / Therföre skole the och ware
förtentche / att bruka och dikä theres åker / och gårde och hånne vm theris Engier / såsom skatte och
Cronebønder plichtige åre att göre / så framt the icke skole bliffue straffede therföre / såsom andre o-
lydige och ohörsamme Vnderåter / och så framt wij icke skole råckne then skadhen hos them som så-
dane landbønder tilhøre / Ther både Frålsismen / så och theris landbønder / måge wette sigh effter
rette / och ware ther wisse vppå / att wij icke wele see genom fingeren / hwarthen m3 Frålsis landbøn-
der eller andre / ther wij förnimme sådane dråpligh skadhe och förderff. Wij förnimme och så att thz
år en stoor orsaak til tolket förderff / att thet finnes en part ebland Bønderne / som aldrig hassue lust
eller wille att bliffue på någon stadh / vthan fare och slüctie och wråkes kring vm hele landet / ifrå
then ene Sochnen til then andre / ifrå then ene byen til then andre / och ingesteds kunne bliffue för-
lättie skuld / vthan förderffue thet ene hemenedt effter thet andre / och liwge sigh så twert egenom
hele landet / till att förderffua mången man medh sigh / vppå sådane wrakfogler skolle man hass-
we vpsende / och icke tilstedie att the bliffwe ljudne ebland Rligit folk eller frome Bønder. Så
förnimmer man och een stoor orsaak ware hwarföre sådana skadelige wrakfoglar och låtinger bliff-
wer effterlåtidt att förderffwe thet ene hemenedt effter thet annet / att en stoor part bådhe fogter
och Råtttere för muter och gåffwer skuld / icke hasswe någet slitigt och noge vpsende / hwardt
folk the låthe besittie hemenen / vthan ther fougten eller retteren kan bekomme een Sölff skedh el-
ler någre alner lårestt eller annet sådant till skånck / fördrifter han sigh wål dhå till att affsettie
ifrå hemenet then som hasswer bästa råd och macht / tesligest hwegh och wilia till att brwte och
wål förestå någet hemene / och settie en annen ther vppå igen som aldeles oachtsam år / och he-
menet igrund förderffwer. Hward skadhe och förderff menige Riket vtass sådana wrakfoglar i
långden hasswer / kan hwar och en förständig wål döme vm etc. Så wele wij ån nw her med
allfwarligen hasswe rådt och förmanedt / bådhe Fougter / Råtttere / och alle andre / som någon
befalning vdi så måtte hassue / at the skole ware förtentche hassue fördragh så switeligen m3 Cro-
nones iord att handle / så framt wij icke skole ther vchössuer till thet högste straffe låte etc. Sam-
melunde wele och en part bønderne icke brwte / och såå theris Åker till fyllest / som them m3 rette
ågner oc böör / Vthan låthe meer ån halffparten vtass åkren liggie ödhe oc obrwkat / så att ther som
borde såås otte eller Tiyo prond ther så the nw nåpligen två eller tree Tøner eller pund / Och somme
åndhå mykit mindre / ther egenom theres egen fatigdom sigh och mykit förorsaker / och Cronones
ingeld och årlige rånthe bliffwer förminskedt och förkortedt. Så år och then rette sådes tiden vm
wåren / besynnerligen ther Leer iorden år / för Ritzmesse / ther kan doch offra icke bliffue såat för
ån vth moott Pindzagerne / hwilket en godh försichtig bonde icke göre borde / Och effter åkren
icke bliffuer (såsom m3 rette skee borde) tor och i råtten tijdh för dikelöso skuld sådder / therföre år
han offte ofruchtsam och læggies igen till ångies bord / tirrbett / therneft till kalffuehage / koobett /
så länge och till thes att skogen förgåren dhå m3 alle / hwardt år thet ene åkerstycet effter thet an-
dre / hwilket oss på Cronones wegne och ingelunde står längre till att lide. Oss synes och fast nyt-
tigt och gagneligit ware / att i Dannemån wille förkaffe idher godhe dråttis orer till att brwte och
berge eders åker och ång med / ther j och åre båttere belatne m3 / ån med the bramhester i årligen m3
stoor bekostnadt holle j tirr. Sammeledes wore och nyttigt vm i willen granneligen betencke och
öffuerwåge hos eder sielffue / huru lång tijdh år emellan Mårthensmesse och Walborgmesse dagh /
och ther effter förslå hwaru mytin Bostkap i hasswe / och huru mytit fodher i behöffue till att föde
samme eder bostkap m3 öffuer winteren / Och ther i förnimme at foderedt icke wille råckie till så mytin
bostkap / så wore thet båttere att thet bleffue slachtet eller såldt / andoch thz fast nyttigare wore at man
födde sin bostkap wål fram till åhrs vppå thet att then bostkap som i liffue år / icke måtte så iemmer

ligen och öncfeligen swelte / så att han på thet sidsste dör bort m3 alle / thet hwarcken för Gud eller
menniskior wäll förswarligit år. Så haffuer och Gudh alzmechtig nådeligen stickedt och giffuede
månge andre utwåger och medell till att framföde boskapen m3 om året / när lititde höö werer / el
ler man elliest icke godh ångbord haffuer / som år halm / löff / skaff / hwas / barck och annet sådant /
såsom then wäll finner som slitt haffuer till att bårge sig / Thet i dannemån wille fliteligen bruke
och i rätten tjd sådant förskaffe. Till thet sidsste / Så år och een stoor orsaak / att både höö och Korn
icke kommer i rätten tjd i hwas om året / som thet sig m3 rätte borde / vthan bliffuer för oachtsamheet
oc lättie skuld förderffuet / The helge dagar m3 månge onyttige gestebud och kyrkemesser / som månge
stedz holles när man skall mest beflite och winleggie sig / at bruke och berge åter och ång / som en
part åre och vdi then fallst mening och wilfarelse kompe / att the mena thet ware rette såttedt att hols
le helge dagar / gå fåfenge och inthet gagneligit göre / thet doch år twert emoot Gudz wille och befals
ning. Therfore wore gott och rådeligit / År och wår åndelige wille och faderlige förmaning / att i
wele haffue fördragh sådane onyttige helge dagar / som Gudh alzmechtig icke haffuer bwdet och be
falet att hälle / besynnerligen på then tjd om åhret / när eder bör achte och bruke eders åter och ång
Så synes oss rådeligit ware / at i dannemån wele betencke edert eget beste / och rette edher effter
wåre faderlige råd och förmaninger / Vppå thet i sådane stoor hunger / nödh och armodt icke hår
effter lide måtte / som hår til vdi månge åår (ty werr) skedt år. Oc hwar Gud förbinde / at i danemē
thette wårt råd oc rogne förmaningar icke sate eller lyde wele / då år thet fast tilbefruktendes att meni
ge man och heele Riket bliffuer thet med i grund förderffuet etc. Så haffue i nu kåre vnderfåter hår
vtaff nog hördt oc förnummet / hward rette orsakerne åre till alles eders fattigdom / skade oc förderff /
oc hwardföre Cronones skatt och andre rettigheter / dagligen mere och mere bliffue förkortede och för
minskade / hwilket wij edher vdi een faderlig godh acht och mening / vppå wårt Konungslige Em
betes wågne gunsteligen haffue låttitde giffue tilkenne / Och när i dannemån wele thesse wåre fad
erlige och trogne förmaninger edher till sinnes och hiertet gå låche och före böter vppå / hward som
hår till försümet år / dhå skole i besinne oss altitd wålwillige till at rame och wette alles eders gagn
och bästa / thet ytterste Gudh alzmechtigh giffuer oss nåden till så länge wij leffue / sinnes och nå
gre som thet icke göre wele / vthan thessa wåre godhe förmaninger och råd förachte / Så kenne
Gudh att wij bliffue thet till förorsakade sådant effter Swerigis lagh att straffe och nepse / Wij
wele och hår medh alffwarligen haffue bwdet och befalet alle Friborne / Frålsismån / Lagmån /
Zeredhöffdinge / fogter oc alle andre som haffue någon befalning / thet the skole förtentke wara /
att haffue godh acht oc noga tilsyn / at thet wårt Konglige Mandat bliffue aldelis obrozligen och
fwlkomligen hollet och effterkommet / och synnerligen skole the fliteligen tilsee att både Skatte och
Cronobönder och Frålsislandbönder / ehwem the tilhöre / bruke / dite och inbegne theres Åter oc Ång
som tilbörlogit år / Och att the som thet icke göre wele / vthan åre the andre till meens och försång /
måge bliffue straffade thet före / såsom råtwisen kråssuer och Sweriges lagh utwåsser / Samme
ledes och att the rumpe iorder hwar the sinnas måtte bliffua lagde och komme till theres rätte
håffd och bolstadh igen etc.

Vdi like måtte wele wij och hår med bwdet och befalet haffue the Tolff eller Syre och Tiwge /
som wåre och Cronones iord och åger syne och ransake skole / att the vdi så måtte råtwisligen syne /
ransake och döme skole / såsom the thet både för Gudh / Oss och hwar Christen man tryggeligen
answare wele / Och then som sig hår vdiinnen oråtwijs besinne låther / skal thet utwåsser till
Syretiye marck saakfelt och straffet bliffue / och åndoch vpfylle Cronen sin schada igen etc. Thet
hwar och en må sigh fwlkomligen att effter rätte. Datum Stockholm 20 Junij. Anno etc. 1555.

1557. 20 Juny.

Dem vnselnd die vnsung
offenlycht.